

Z-100/29
MO/A/344B

O TAJNYM NAUCZANIU W ŻYRZYNIĘ W OKRESIE
OKUPACJI NIEMIECKIEJ .

Lata okupacji hitlerowskiej to niezatarta blizna na ciele narodu polskiego. Obok biologicznego niszczenia wróg starał się likwidować oświatę, kulturę spychając społeczeństwo do roli pariasów. Likwidacja polskiej inteligencji, naukowców, działaczy nie wystarczała okupantowi. Wróg sięgnął do korzeni, do najmłodszego pokolenia. Zamknięto wyższe uczelnie i szkoły średnie. Nauczanie w szkole powszechnej ograniczone zostało do nauki języka polskiego, rachunków w zakresie czterech działań, rysunków i gimnastyki. Zlikwidowano większość podręczników a do nauczania języka polskiego wprowadzono czasopismo "Ster" pozbawione głębszych wartości. Młodzież garnęła się do nauki ale obowiązywał surowy reżim. W związku z tym rozpoczęto nauczanie w zakresie szkoły średniej na tajnych kompletach.

W Żyrzynie w latach 1942 - 1944 istniały dwa komplety uczniów których ilość była ograniczona choćby ze względu na ciasnotę pomieszczeń w wiejskich chatach. Komplet taki z powyższych względów nie mógł liczyć więcej niż 15 osob.

Według oświadczenia uczestniczek tajnego nauczania Zofii Grzegórskiej i innych organizatorem tajnego nauczania był Jan Pasiak nauczyciel uczący w szkole w Bałtowie. Nie mógł być wykładowcą gdyż był ścigany przez Gestapo za udział w Ruchu Oporu.

Poniższy wykaz obejmuje uczniów tajnego nauczania pierwszego kompletu.

1. Bakiera Aleksander s. Stanisława z Żyrzyna
2. Brzozowska Lucyna z d. Deputat c. Aleksandra z Żyrzyna
3. Gronert Marian s. Henryka z Żyrzyna s. policjanta
4. Grzegórska Zofia z d. Ciuba z. Józefa z Żyrzyna
5. Jankowski Stanisław s. Stanisława z Żyrzyna
6. Jankowski Czesław s. Jana z Żyrzyna
7. Kozak Henryk s. Tomasza z Żyrzyna
8. Lutogniewski Stanisław brat wykładowcy z Zagród
9. Łopatek Zbigniew s. Romana z Żyrzyna
10. Mazek Kazimiera z Żyrzyna córka policjanta
11. Pisula Maria z d. Miazga c. Kacpra z Żyrzyna /po krótkim czasie przerwała naukę/.
12. Prokop Teresa z Żyrzyna córka policjanta
13. Rybak Stanisław z Zagród
14. Wiak Anna z d. Kruszewska c. Jerzego z Żyrzyna .

Wykłady ze wszystkich przedmiotów łącznie z językami obcymi

francuskim i łaciną prowadził Tadeusz Lutogńiewski /Nabzdyk/ student polonistyki ,który wraz z dwoma młodszymi braćmi ukrywał się w zagrodach u Szczotki.

Języka niemieckiego nauczył jego brat Zbigniew Lutogńiewski. A oto co pisze wyżej wymieniony Tadeusz Lutogńiewski wykładowca na tajnych kompletach w artykule "Czy to ten sam Zyrzyn " zamieszczonym w dwutygodniku społeczno kulturalnym "Kamena " nr. /409/R XXVI z dnia 19 stycznia 1969 r.

" Po dwudziestu kilku latach idę przez długą wieś ulicówkę, w której podczas okupacji prowadziłem tajne komplety gimnazjalne .Co tydzień w innej chacie, w domu rodziców jednego spośród uczniów, odbywały się te lekcje historii, języka polskiego, łaciny przerywane nieraz tak jak to było u Zbyszka Łopatka. Padał deszcz ,nagle któryś z uczniów zauważył ,że pod oknami od strony drogi stoją żandarmi.

Więc wszyscy książki i zeszyty pod pachę i drzwiami wychodzącyymi na podwórze w nogi przez płoty na pola w stronę lasu. Okazało się później ,że alarm był fałszywy .

Patrol żandarmów znalazł się pod okapem domu tylko po to by schronić się przed deszczem . Jedna z uczennic wróciła do Łopatków z prośbą o kule dla Mariana Gronerta.

Ułomny chłopak chodził stale o kulach. w chwili alarmu zapomniał o nich i uciekając przekaraskał się przez płot. Kiedy się opamiętał bez kul nie mógł iść dalej " .

Drugi komplet tajnego nauczania przedstawia poniższe zdjęcie. Stoją od lewej .

2. Henryk Szczęsny ze Sniadówki
3. Józef Kozak z Zagród
4. Jan Furtak s. Pawła z Woli Osińskiej
5. Wacław Cieśla z Łysej Góry
6. Tadeusz Lutogniewski /Nabzdyk/ nauczyciel
7. Waldemar Michna ze Sniadówki
8. Franciszek Drapała s. Marcina z Żyrzyna
9. Marian Zarychta ze Sniadówki
10. Janina Rułka z Bałtowa
11. Józef Mikos s. Michała z Żyrzyna
12. Helena Mikos c. Stańsława z Żyrzyna

Siedzą od lewej .

1. Irena Furtak
2. Barbara Dobrosielska
3. Zofia Szepietowska

Uczestnicy tajnych kompletów nauczania w zakresie szkoły średniej zdawali co roku egzaminy przed specjalną zjeżdżającą z Puław również oczywiście konspiracyjną - komisją złożoną z wykładowców zamkniętego przez hitlerowców gimnazjum i liceum puławskiego. Komisji przewodniczył profesor Włodzimierz Zinkiewicz .

Dziś po latach z satysfakcją odnotować należy, że spośród uczestników tajnego nauczania są absolwenci wyższych uczelni , pełniący odpowiedzialne funkcje . Są wśród nich lekarze, prawnicy , farmaceuci, urbaniści, , literaci, nauczyciele a nawet jeden z nich Waldemar Michna pełnił funkcję Ministra dźs Ochrony Srodowiska .

Pozostali uczestnicy kompletów tajnego nauczania również pełnili odpowiedzialne stanowiska pracy w powojennej Polsce .

Obok tych dwu wymienionych kompletów gimnazjalnych istniało również tak indywidualne jak i zbiorowe tajne doksztalcenie młodzieży w zakresie pełnej szkoły powszechnej.

Nauczanie na plebanii w Żyrzynie prowadził Władysław Dobrosielski kierownik szkoły powszechnej w Żyrzynie. Ponadto indywidualnie doszkalali młodzież tacy nauczyciele jak Helena Faściszewska. Chojnacka Julia Raszewska i wielu innych już dziś zapomnianych .

Wszyscy oni zasłużyli sobie na wdzięczność tak swoich wychowanków jak i całego społeczeństwa polskiego.

Borysów dn. 15. X⁷, 1998 r.

Opracował Mieczysław Rybak
we współpracy z p. Wacławem
Cieśłą, p. Zofią Grzegórką
i innymi uczestnikami tajnych
kompletów.

